

Дані про авторів

Васильчак Світлана Василівна,

д. е. н., професор, Державний університет економіки і технологій

e-mail: vsv123@i.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9757-1683>

Дубина Марія Петрівна,

к. е. н., доцент, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

e-mail: dubynamarichka@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6536-0152>.

Вівчарук Ольга Миколаївна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та харчових технологій Львівський Національний університет ім. Івана Франка.

e-mail: olgavivcharuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9640-9414>

Data about the authors

Svitlana Vasylychak,

Doctor of Economics, Professor, State University of Economics and Technology, St. Medichna

e-mail vsv123@i.ua,

Marija Dubyna,

PhD in Economics, associate professor, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies

e-mail: dubynamarichka@gmail.com

Ol'ha Vivcharuk,

k.e.n., dotsent, dotsent kafedry hotel'no-restoranoi spravy ta kharchovykh tekhnolohiy L'vivs'kyu Natsional'nyy universytet im. Ivana Franka.

e-mail: olgavivcharuk@ukr.net

УДК 338.439:339.564(477)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18853551>

СЕБАЛО А. О.

Методичні підходи до формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК в Україні

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних підходів, інструментів і важелів формування та функціонування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції агропромислового комплексу України.

Метою дослідження є обґрунтування методичних підходів до формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК в Україні, а також визначення його структурних елементів, принципів функціонування та напрямів удосконалення.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових, спеціальних та економіко-статистичних методів, що забезпечило комплексність, системність і наукову обґрунтованість отриманих результатів, саме: метод наукової абстракції та логічного узагальнення; метод системного та структурно-функціонального підходів; методи аналізу та синтезу; економіко-статистичні методи; метод порівняльного аналізу; графічно-табличний метод.

Результати роботи. У ході дослідження було обґрунтовано та систематизовано методичні підходи до формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції агропромислового комплексу України з урахуванням сучасних умов воєнної економіки, глобальної турбулентності та євроінтеграційного вектору розвитку. Визначено, що ефективність стимулювання експорту продукції АПК безпосередньо залежить від комплексності фінансово-економічного механізму, який має поєднувати бюджетні, податкові, кредитні, страхові та інвестиційні інструменти. Доведено необхідність диференційованого підходу до стимулювання експорту залежно від товарної структури аграрної продукції, рівня переробки та експортного потенціалу регіонів. Запропоновано посилення ролі цифрових фінансових інструментів, зокрема платформ експортного фінансування та електронних сервісів підтримки агроекспортерів.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані у процесі формування та реалізації державної аграрної, фінансово-економічної та експортної політики України. Запропоновані методичні підходи до формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК доцільно застосовувати органами державної влади при

розробленні програм підтримки експортоорієнтованих підприємств.

Висновки. У статті узагальнено та систематизовано методичні підходи до формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції агропромислового комплексу України в умовах високої зовнішньої турбулентності та післявоєнних трансформацій. Обґрунтовано, що ефективне стимулювання експорту АПК потребує комплексного поєднання фінансових, інституційних, податкових, інвестиційних та інноваційних інструментів із урахуванням глобальних ринкових викликів і вимог європейської інтеграції. Доведено доцільність переходу від фрагментарних заходів державної підтримки до системного фінансово-економічного механізму, орієнтованого на підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції, диверсифікацію експортних ринків та зниження ризиків зовнішньоекономічної діяльності. Результати дослідження можуть бути використані в процесі формування державної експортної політики, розробки галузевих програм підтримки аграрного експорту та вдосконалення фінансово-економічних механізмів інтеграції України до європейського та світового аграрних ринків.

Ключові слова: аграрно-промисловий комплекс; експорт; фінансово-економічний механізм; державне стимулювання; методичні підходи; конкурентоспроможність; додана вартість.

ARTEM SEBALO

Methodological approaches to the formation of a financial and economic mechanism for stimulating the export of agricultural products in Ukraine

The subject of the research is a set of theoretical and methodological approaches, tools and levers for the formation and functioning of a financial and economic mechanism for stimulating exports of agricultural products in Ukraine.

The aim of the research is to substantiate methodological approaches to the formation of a financial and economic mechanism for stimulating exports of agricultural products in Ukraine, as well as to determine its structural elements, principles of functioning and areas for improvement.

Research methods. In the course of the research, a set of general scientific, special and economic-statistical methods was used, which ensured the comprehensiveness, systematicity and scientific validity of the results obtained, namely: the method of scientific abstraction and logical generalisation; the method of systemic and structural-functional approaches; methods of analysis and synthesis; economic and statistical methods; the method of comparative analysis; graphical and tabular methods.

Results of the investigation. The research substantiated and systematised methodological approaches to the formation of a financial and economic mechanism for stimulating exports of agricultural products from Ukraine, taking into account the current conditions of the war economy, global turbulence and the European integration vector of development. It was determined that the effectiveness of stimulating exports of agro-industrial complex products directly depends on the complexity of the financial and economic mechanism, which should combine budgetary, tax, credit, insurance and investment instruments. The need for a differentiated approach to stimulating exports depending on the commodity structure of agricultural products, the level of processing and the export potential of regions has been proven. It is proposed to strengthen the role of digital financial instruments, in particular export financing platforms and electronic services to support agro-exporters.

Scope of the results. The research results can be used in the process of forming and implementing Ukraine's state agricultural, financial, economic and export policies. The proposed methodological approaches to the formation of a financial and economic mechanism for stimulating exports of agricultural products should be applied by state authorities when developing programmes to support export-oriented enterprises.

Conclusions. The article summarises and systematises methodological approaches to the formation of a financial and economic mechanism for stimulating exports of agricultural products from Ukraine in conditions of high external turbulence and post-war transformations. It is argued that effective stimulation of agribusiness exports requires a comprehensive combination of financial, institutional,

tax, investment and innovation instruments, taking into account global market challenges and the requirements of European integration. The expediency of transitioning from fragmented state support measures to a systematic financial and economic mechanism aimed at increasing the competitiveness of agricultural products, diversifying export markets and reducing the risks of foreign economic activity has been proven. The results of the study can be used in the process of forming state export policy, developing sectoral programmes to support agricultural exports, and improving the financial and economic mechanisms for Ukraine's integration into European and global agricultural markets.

Keywords: *agricultural and industrial complex; export; financial and economic mechanism; state stimulation; methodological approaches; competitiveness; added value.*

Постановка проблеми. В умовах поглиблення глобалізаційних процесів, зростання міжнародної конкуренції на агропродовольчих ринках та трансформації світових ланцюгів створення доданої вартості експорт продукції агропромислового комплексу (АПК) України залишається одним із ключових чинників забезпечення макроекономічної стабільності, валютних надходжень і продовольчої безпеки держави. Водночас сучасний етап розвитку національної економіки характеризується посиленням внутрішніх і зовнішніх викликів, зумовлених воєнними ризиками, логістичними обмеженнями, волатильністю світових цін, зміною торговельних режимів, а також необхідністю адаптації до вимог європейських та світових стандартів якості й сталого розвитку. Незважаючи на вагомий експортний потенціал АПК України, чинна система фінансово-економічного забезпечення стимулювання експорту залишається фрагментарною, недостатньо узгодженою та обмежено орієнтованою на довгострокові стратегічні цілі. Існуючі інструменти державної підтримки експортерів аграрної продукції характеризуються низьким рівнем адаптивності до умов турбулентності, слабкою інтеграцією фінансових, кредитних, податкових, страхових та інвестиційних механізмів, а також обмеженим урахуванням специфіки різних підгалузей АПК та типів аграрних виробників.

Особливої актуальності набуває проблема відсутності цілісного методичного підходу до формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК, який би поєднував макро-, мезо- та мікрорівні управління, забезпечував узгодженість державної політики з ринковими інструментами фінансування, враховував сучасні виклики післявоєнного відновлення та процеси євроінтеграції. Недостатня науково-методична опрацьованість зазначеного питання стримує ефективну реалізацію експортного потенціалу аграрного сектору та знижує

конкурентоспроможність української продукції на зовнішніх ринках. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність удосконалення та систематизації методичних підходів до формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК в Україні, орієнтованого на підвищення ефективності експортної діяльності, диверсифікацію ринків збуту та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору в умовах глобальної економічної турбулентності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблематика формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК України розвивається на перетині трьох дослідницьких полів: державні фінансові інструменти підтримки агросектору; інституційно-ринкові механізми підвищення конкурентоспроможності та доданої вартості; міжнародні підходи до експортного промоушену та оцінювання його ефективності. У вітчизняній літературі домінує інструментальний підхід, тоді як у міжнародних дослідженнях – економетричне вимірювання впливу експортного промоушену та фінансової підтримки на експортні результати і побічні ефекти. Так, серед вітчизняних науковців варто відмітити Вдовенко Л. [1], яка обґрунтовує інструментарій державної фінансової підтримки агросектору в умовах воєнного стану. Подсоха А., Савін А. та Лазакович І. [2] розкривають фінансово-інвестиційні інструменти підвищення стійкості та конкурентоспроможності агропродовольчих (кластерних) структур, що прямо пов'язано зі здатністю виробляти під експортні стандарти та залучати капітал під експортні проекти. Науковці Гросул В., Круглова О., Мкртчян Т., Зубков С., Тімченко О. [3] пропонують методичні підходи до інтеграції (кооперації) та кластеризації у харчовій та агропродовольчій сфері як основи нарощення доданої вартості й експортної спроможності ланцюгів «виробництво-переробка-збут». Шнітко Є. та Хоменко О. [4] обґрунтовують

кластерний підхід як організаційно–економічну основу концентрації ресурсів, підвищення продуктивності та узгодження інвестицій й логістики, що є базою для експортного зростання регіональних агросистем. Вчені Свистун Л., Попова Ю., Штепенко К. [5] дослідили державне регулювання агросектору в контексті сталого розвитку, що важливо для методики стимулювання експорту з урахуванням ESG/«зелених» вимог і довгострокової результативності інструментів підтримки.

Закордонні науковці Брукс А. та Бізєбрук Й. [6] довели, що експортне просування (через агенції та програми підтримки) підвищують ймовірність виходу фірм на експортні ринки, де важливе місце займає методика оцінювання ефективності експорт–стимулів та їх «вартість–результат». Мартінкус К. та Карбальйо Ж. [7]. емпірично оцінили ефективність експортного промощування (інтенсивна/екстенсивна маржа експорту) та сформували доказову основу для вибору інструментів експортної підтримки та дизайну програм (пакування послуг, таргетування). Чжао П. та Гао С. [8] довели, що фінансова підтримка може посилювати експорт агропродукції та модерує негативний вплив «зелених» торговельних бар'єрів, що в цілому підсилює методичний блок про узгодження фінансових інструментів зі зміною регуляторних умов торгівлі. Арагіє Е., Бальє Ж., Моралес К. та Паув К. [9] проаналізували можливі компроміси між стимулюванням агроекспорту та внутрішньою продовольчою безпекою (через ціни та структуру виробництва), що важливо для методики ризик–менеджменту та механізму стимулювання експорту. Оцука К. та Алі М. [10] обґрунтували стратегії розвитку агроорієнтованих кластерів і перехід до високовартісної продукції та переробки, що стало корисним для методичної частини щодо структурних передумов експортного зростання (якість, стандарти, кооперація, інфраструктура). Разом з тим, у науковому доробку залишається недостатньо узгодженою саме методика побудови цілісного фінансово–економічного механізму стимулювання експорту АПК для України, з урахуванням воєнних викликів, торговельних режимів та вимог «зеленої» трансформації.

Виклад основного матеріалу. Аграрно–промисловий комплекс (АПК) України є одним із ключових секторів національної економіки, що формує значну частку валового внутрішнього

продукту, забезпечує продовольчу безпеку держави та виступає головним джерелом валютних надходжень. В умовах глобалізації та поглиблення міжнародної економічної інтеграції експорт продукції АПК набуває особливого значення як інструмент економічного зростання, структурної модернізації та посилення конкурентних позицій України на світових аграрних ринках. За таких умов експортна діяльність аграрних підприємств стикається з низкою обмежень фінансово–економічного характеру, що актуалізує необхідність удосконалення державної політики стимулювання експорту. Формування ефективного фінансово–економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК потребує системного методичного підходу, який поєднує фінансові, фіскальні, кредитні, інвестиційні та інституційні інструменти, адаптовані до умов трансформації національної та глобальної економіки.

У науковій літературі [1–16] стимулювання експорту розглядається як сукупність державних та ринкових інструментів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності національної продукції на зовнішніх ринках, зниження експортних ризиків та забезпечення стабільного зростання експортних обсягів. У межах АПК специфіка експортного стимулювання зумовлена сезонністю виробництва, залежністю від природно–кліматичних умов, високою чутливістю до логістичних і фінансових ризиків.

Фінансово–економічний механізм стимулювання експорту продукції АПК доцільно трактувати як інтегровану систему фінансових, економічних та інституційних важелів, які забезпечують формування сприятливого середовища для виходу аграрних виробників на зовнішні ринки та підвищення ефективності експортної діяльності. Теоретичним підґрунтям формування такого механізму є концепції:

- державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- експортно–орієнтованого розвитку;
- фінансової підтримки структурних трансформацій;
- теорії конкурентних переваг та глобальних ланцюгів створення вартості.

Фінансово–економічний механізм стимулювання експорту продукції АПК має багаторівневу структуру і включає такі ключові інструменти (рис. 1).

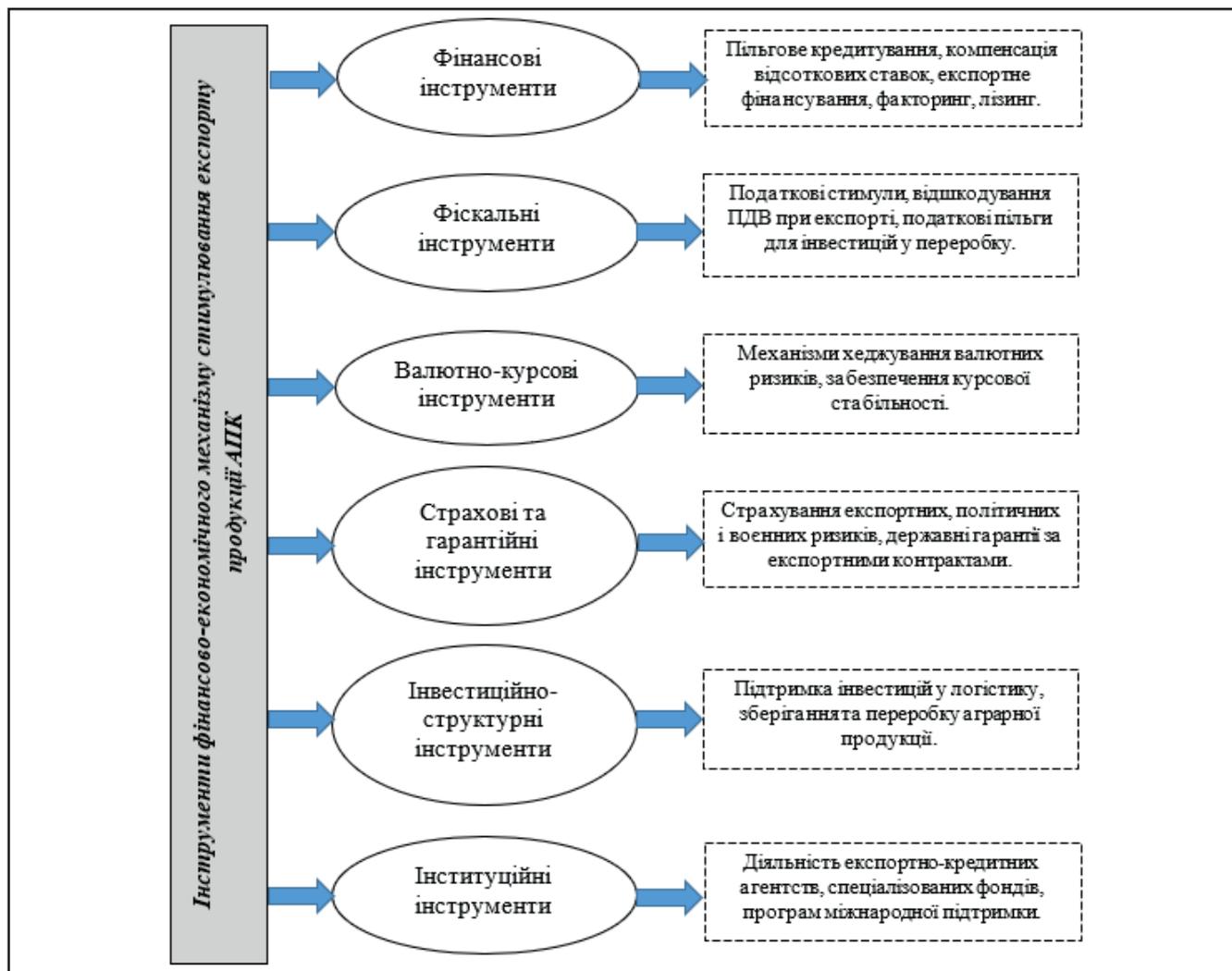

Рисунок 1. Ключові інструменти фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК

Джерело: систематизовано автором на основі [8–14].

Системна взаємодія зазначених інструментів формує умови для переходу від сировинної моделі аграрного експорту до моделі експорту продукції з високою доданою вартістю.

Методичні підходи до формування фінансово-економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК мають ґрунтуватися на таких принципах: системності (узгодженість усіх інструментів і рівнів регулювання); адаптивності (здатність механізму реагувати на глобальні економічні зміни); цільової орієнтації (спрямованість на стратегічні пріоритети аграрного експорту); ефективності використання ресурсів (мінімізація бюджетних витрат при максимальному економічному ефекті); прозорості та підзвітності (відкритість процедур державної підтримки); євроінтеграційної узгодженості (відповідність механізмів правилам ЄС та СОТ).

Серед ключових методичних підходів до формування механізму стимулювання експорту АПК визначимо чотири основних:

ПІДХІД 1. Структурно-функціональний підхід. Структурно-функціональний підхід передбачає ідентифікацію функцій кожного елемента механізму стимулювання експорту та встановлення взаємозв'язків між ними. Основна увага приділяється балансуванню фінансових, фіскальних та інституційних інструментів залежно від етапу експортного процесу (виробництво – переробка – логістика – збут).

ПІДХІД 2. Інституційний підхід. Інституційний підхід зосереджується на ролі державних і недержавних інститутів у забезпеченні доступу аграрних експортерів до фінансових ресурсів, страхування ризиків, інформаційної підтримки та міжнародних програм фінансування.

ПІДХІД 3. Ризик–орієнтований підхід. Ризик–орієнтований підхід передбачає врахування фінансових, валютних, логістичних та політичних ризиків при формуванні механізму стимулювання експорту. Ключовими інструментами є страхування, державні гарантії та диверсифікація експортних ринків.

ПІДХІД 4. Інноваційно–інвестиційний підхід. Даний підхід акцентує увагу на стимулюванні інвестицій у переробку, агроінновації, цифрові технології та розвиток інфраструктури, що дозволяє підвищити додану вартість експортної продукції.

Методичні підходи до оцінки ефективності механізму стимулювання експорту продукції АПК мають включати: аналіз динаміки експортних обсягів та структури експорту; оцінку впливу фінансових стимулів на рентабельність експорту; співвідношення бюджетних витрат і експортного ефекту; аналіз рівня диверсифікації експортних ринків; оцінку інвестиційної активності у переробці та логістиці.

В цілому фінансово–економічний механізм стимулювання експорту продукції АПК доцільно формалізувати у вигляді інтегральної функції:

$$FEM_{exp} = f(F, T, C, V, S, I) \quad (1)$$

де: F – фінансові інструменти (кредити, субсидії, факторинг);

T – фіскальні стимули (податкові пільги, ПДВ);

C – кредитно–гарантійні інструменти;

V – валютні механізми;

S – страхування ризиків;

I – інвестиційні та інституційні важелі.

Рентабельність експортної діяльності аграрного підприємства:

$$R_{exp} = \frac{P_{exp} - (C_{prod} + C_{log} + C_{fin} - Sub)}{C_{prod} + C_{log} + C_{fin}} \times 100\% \quad (2)$$

де: P_{exp} – експортна виручка;

C_{prod} – виробничі витрати;

C_{log} – логістичні витрати;

C_{fin} – фінансові витрати (відсотки, комісії);

Sub – державні субсидії та компенсації.

Зростання показника Sub прямо впливає на підвищення експортної рентабельності.

Система індикаторів оцінювання ефективності механізму стимулювання експорту наведено в табл. 1.

Коефіцієнт ефективності бюджетного стимулювання експорту розраховується за формулою:

$$K_{eff} = \frac{\Delta E}{B} \quad (3)$$

де: ΔE – приріст експорту АПК;

B – бюджетні витрати на стимулювання експорту.

Якщо $K_{eff} > 1$, механізм вважається економічно доцільним.

Індекс диверсифікації аграрного експорту визначаємо так:

$$ID_{exp} = 1 - \sum_{i=1}^n s_i^2 \quad (4)$$

Де: s_i – частка i -го товару або ринку в загальному експорті. Чим більше значення індексу, тим нижча експортна вразливість.

Комплексна оцінка результативності фінансово–економічного механізму стимулювання експорту АПК наведено в табл. 2

Таблиця 1. Індикатори ефективності фінансово–економічного механізму стимулювання експорту АПК

Група індикаторів	Показник	Формула
Експортні	Темп зростання експорту	$T_{exp} = \frac{E_t}{E_{t-1}}$
Структурні	Частка продукції з доданою вартістю	$\frac{E_{value-added}}{E_{total}}$
Фінансові	Ефективність держпідтримки	$\frac{\Delta E}{B_{support}}$
Інвестиційні	Коефіцієнт інвестактивності	$\frac{I_{agro}}{GDP_{agro}}$
Ризикові	Коефіцієнт страхового покриття	$\frac{E_{insured}}{E_{total}}$

Джерело: узагальнено автором на основі [8–16].

Таблиця 2. Очікувані результати впровадження фінансово–економічного механізму стимулювання експорту АПК

Напрямок впливу	Результат
Фінансовий	Зниження вартості експортного фінансування
Економічний	Зростання валютних надходжень
Структурний	Збільшення частки переробленої продукції
Інституційний	Підвищення довіри інвесторів
Макроекономічний	Зміцнення платіжного балансу

Джерело: узагальнено автором на основі [8–16].

Узагальнююча формула результативності фінансово–економічного механізму стимулювання експорту АПК – інтегральний показник результативності:

$$IR = w_1 T_{exp} + w_2 R_{exp} + w_3 I D_{exp} + w_4 K_{eff} \quad (5)$$

де w_i – вагові коефіцієнти (визначаються експертно або статистично).

З метою удосконалення ключових напрямів механізму стимулювання експорту продукції АПК в Україні доцільно виокремити: розвиток експортного фінансування та страхування ризиків; розширення програм пільгового кредитування експортерів; стимулювання інвестицій у глибоку переробку аграрної продукції; інтеграцію фінансових інструментів із цифровими експортними сервісами; гармонізацію національної експортної політики з європейськими стандартами.

Висновки

У статті обґрунтовано методичні підходи до формування фінансово–економічного механізму стимулювання експорту продукції агропромислового комплексу України в умовах високої макроекономічної турбулентності, воєнних ризиків та євроінтеграційних трансформацій. Доведено, що ефективність експортної діяльності АПК безпосередньо залежить від комплексності інструментів державного та ринкового впливу, їх узгодженості із зовнішньоекономічною стратегією держави та адаптивності до змін глобальної кон'юнктури. У результаті дослідження систематизовано складові фінансово–економічного механізму стимулювання експорту продукції АПК, зокрема фінансово–кредитні, податкові, інвестиційні, страхові та інституційні інструменти. Встановлено, що фрагментарне застосування окремих важелів не забезпечує стійкого зростання експорту, тоді як інтегрований підхід дозволяє підвищити експортну конкурентоспроможність аграрних виробників, знизити рівень зовнішньоекономічних ризиків та посилити фінансову стійкість підприємств АПК.

Запропоновані методичні підходи сприяють переходу від сировинної моделі експорту до моделі зростання з вищою доданою вартістю та орієнтацією на переробку і інновації. Практична реалізація запропонованих підходів дозволить підвищити ефективність державної експортної політики в аграрному секторі, забезпечити стабільні валютні надходження, зміцнити фінансово–економічну безпеку підприємств АПК та створити передумови для сталого розвитку аграрної економіки України в післявоєнний період. Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісну оцінку ефективності окремих інструментів стимулювання експорту та розробку цифрових моделей моніторингу експортної підтримки АПК.

Список використаних джерел:

1. Вдовенко, Л. (2022). Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, (44). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>.
2. Podsokha, A., Savin, A., & Lazakovych, I. (2025). Financial and investment instruments to stimulate sustainable development of agri-food enterprise clusters in the context of food security. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology, 2, 369–372. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-2-72>.
3. Hrosul, V., Kruhlova, O., Mkrtchyan, T., Zubkov, S., & Timchenko, O. (2021). Enterprise integration and formation of cluster structures in the field of food sector. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 7(2), 119–140. <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.02.07>.
4. Шнітко, Є., & Хоменко, О. (2019). Кластерний підхід до розвитку сільського господарства черкаської області. Ефективна економіка, 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7541> DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.152
5. Свистун, Л., Попова, Ю., & Штепенко, К. (2020). Державне регулювання аграрного сектору еко-

номіки в контексті забезпечення завдань стало-го розвитку. Ефективна економіка, 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8371> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.93.

6. Broocks, A., Biesebroeck, J. (2017). The impact of export promotion on export market entry. *Journal of International Economics*, 107, 9–33. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2017.03.009>.

7. Martincus, C., & Carballo, J. (2008). Is export promotion effective in developing countries? Firm-level evidence on the intensive and the extensive margins of exports. *Journal of International Economics*, 76(1), 89–106. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2008.05.002>

8. Zhao, P., & Gao, S. (2025). Green trade barriers, financial support and agricultural exports. *International Review of Economics & Finance*, 97, 103758. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2024.103758>.

9. Aragie, E., Baliy, J., Morales, C., & Pauw, K. (2023). Synergies and trade-offs between agricultural export promotion and food security: Evidence from African economies. *World Development*, 172, 106368. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2023.106368>.

10. Otsuka, K., & Ali, M. (2020). Strategy for the development of agro-based clusters. *World Development Perspectives*, 20, 100257. <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2020.100257>.

11. Копитко, В., & Копитко, О. (2023). Підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора АПК у воєнний та післявоєнний період. *Економіка та суспільство*, (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-35>.

12. Яценко, О. (2024). Експорт агропродукції за видами транспорту. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*, 2, 23–29.

13. Созанський, Л. (2025). Статистична оцінка агропромислового експорту України в умовах російсько-української війни. *Статистика України*, 1, 37–49.

14. Бортнікова, М., Богомаз, П., Мац, Ю., & Парацин, Р. (2025). Експорт агропродукції України: тенденції, виклики та перспективи. *Економіка. Фінанси. Право*, 2, 14–17.

15. Скічко, О. (2024). Передумови формування бізнес-альянсів серед експортерів агропродукції в Україні в умовах військового стану. *Стратегія економічного розвитку України*, 54, 81–90.

16. Шимановська-Діанич, Л., Іщейкін, Т., & Вороніна, В. (2023). Специфіка здійснення експортно-імпортних операцій у сфері агропромислового сектору в умовах дії воєнного стану. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, 9, 114–119.

References:

1. Vdovenko, L. (2022). Instrumenty derzhavnoi finansovoi pidtrymky ahrarynoho sektora v umovakh voiennoho stanu. *Ekonomika ta suspilstvo = Economy and Society*, (44). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82> [in Ukrainian].

2. Podsokha, A., Savin, A., & Lazakovych, I. (2025). Financial and investment instruments to stimulate sustainable development of agri-food enterprise clusters in the context of food security. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 2, 369–372. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-2-72> [in Ukrainian].

3. Hrosul, V., Kruhlova, O., Mkrtychyan, T., Zubkov, S., & Timchenko, O. (2021). Enterprise integration and formation of cluster structures in the field of food sector. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 7(2), 119–140. <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.02.07> [in Ukrainian].

4. Shnitko, Ye., & Khomenko, O. (2019). Klasternyi pidkhid do rozvytku silskoho hospodarstva cherkaskoi oblasti [Cluster approach to agricultural development of the Cherkasy region]. *Efektivna ekonomika = Efficient Economy*, (12). <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.152> [in Ukrainian].

5. Svystun, L., Popova, Yu., & Shtepenko, K. (2020). Derzhavne rehuliuвання ahrarynoho sektoru ekonomiky v konteksti zabezpechennia zavdan staloho rozvytku [State regulation of the agricultural sector in the context of achieving sustainable development goals]. *Efektivna ekonomika = Efficient Economy*, (11). <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.93> [in Ukrainian].

6. Broocks, A., Biesebroeck, J. (2017). The impact of export promotion on export market entry. *Journal of International Economics*, 107, 9–33. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2017.03.009> [in English].

7. Martincus, C., & Carballo, J. (2008). Is export promotion effective in developing countries? Firm-level evidence on the intensive and the extensive margins of exports. *Journal of International Economics*, 76(1), 89–106. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2008.05.002> [in English].

8. Zhao, P., & Gao, S. (2025). Green trade barriers, financial support and agricultural exports. *International Review of Economics & Finance*, 97, 103758. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2024.103758> [in English].

9. Aragie, E., Baliy, J., Morales, C., & Pauw, K. (2023). Synergies and trade-offs between agricultural export promotion and food security: Evidence from African economies. *World Development*, 172, 106368. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2023.106368> [in English].

10. Otsuka, K., & Ali, M. (2020). Strategy for the development of agro-based clusters. *World Development Perspectives*, 20, 100257. <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2020.100257> [in English].

11. Kopytko, V., & Kopytko, O. (2023). Pidvyshchennia efektyvnosti derzhavnoho rehuliuвання аhrарноho сектора АРК u воєнний та пiслиавоєнний перiод [Improving the effectiveness of state regulation of the agricultural sector during wartime and post-war periods]. *Економiка та суспiлство = Economy and Society*, (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-35> [in Ukrainian].

12. Yatsenko, O. (2024). Експорт аhrаропродуктiй за вiдмiнами транспорту [Agricultural exports by modes of transport]. *Схiдна Yевропа: економiка, бизнес та управлiння = Eastern Europe: Economy, Business and Management*, 2, 23–29. [in Ukrainian].

13. Sozanskyi, L. (2025). Statystychna otsinka аhrаропромисловоho експорту Украiны v умовах росiisko-украiнскоi вiйны [Statistical assessment of Ukraine's agri-industrial exports under the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Статистика Украiны = Statistics of Ukraine*, 1, 37–49. [in Ukrainian].

14. Bortnikova, M., Bohomaz, P., Mats, Yu., & Parashchyn, R. (2025). Експорт аhrаропродуктiй Украiны: tendentsii, vyklyky та perspektyvy [Agricultural exports of Ukraine: Trends, challenges, and prospects]. *Економiка. Фiнаны. Pravo = Economy. Finance. Law*, 2, 14–17 [in Ukrainian].

15. Skichko, O. (2024). Peredumovy formuvannya biznes-aliansiv sered eksporteriv аhrаропродуктiй v Украiны v умовах вiйськовоho стану [Preconditions for the formation of business alliances among agricultural exporters in Ukraine under martial law]. *Стратегiя економiчного розвiтку Украiны = Strategy of Economic Development of Ukraine*, 54, 81–90 [in Ukrainian].

16. Shymanovska-Dianykh, L., Ishcheikin, T., & Voronina, V. (2023). Spetsyfika zdiisnennia eksportno-importnykh operatsii u sferi аhrаропромисловоho сектору v умовах дiй воєнного стану [Specific features of export-import operations in the agro-industrial sector under martial law]. *Науковий вiсник Одеського нацiонального економiчного унiверситету = Scientific Bulletin of Odesa National Economic University*, 9, 114–119 [in Ukrainian].

Данi про автора

Себало Артем Олегович,

аспiрант, Державний науково-дослiдний iнститут iнформатизацiї та моделювання економiки, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1734-0297>
e-mail: a.sebalo.asp@gmail.com

Data about the author

Artem Sebalo,

PhD student, state research institute for Informatization and Modeling of the Economy, Kyiv
e-mail: a.sebalo.asp@gmail.com

UDC 339.5

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18853557>

ВЛАСЮК Т. М.

ЗАЙЦЕВ М. Є.

ДЕМЧЕНКО Р. В.

Розвиток торговельних вiдносин у глобальнiй економiцi та iх вплив на мiжнароднi економiчнi процеси

Предметом дослiдження є мiжнароднi торговельнi вiдносини як складова глобальної економiчної системи та механiзми iх впливу на трансформацiю мiжнародних економiчних процесiв в умовах глобалiзацiї та структурних змiн свiтового господарства.

Метою дослiдження є обґрунтування теоретико-методичних засад розвитку торговельних вiдносин у глобальнiй економiцi та визначення iх ролi у формуванні сучасних мiжнародних економiчних процесiв, зокрема у перерозподiлi ресурсiв, трансформацiї виробничих ланцюгiв i змiнi конкурентних позицiй країн.

Методи дослiдження. У роботi використано методи аналізу й синтезу для узагальнення теоретичних пiдходiв до мiжнародної торгiвлi, системний пiдхiд для дослiдження взаємозв'язку торговельних вiдносин i глобальних економiчних процесiв, iнституцiйний аналіз для оцiнювання ролi мiжнародних економiчних iнститутiв, а також порiвняльний аналіз для зiставлення традицiйних i сучасних моделей розвитку свiтової торгiвлi.

Результати роботи. Доведено, що розвиток торговельних вiдносин у глобальнiй економiцi є